

УДК 327.502:477

Сіренко К. Ю.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та соціальних дисциплін
Академії державної пенітенціарної служби*

Sirenko K. Y.

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor Department of Economics and Social Sciences
of the Academy of State Penitentiary Service*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ

Анотація. У статті розкрито сутність та обґрунтовано необхідність європейської інтеграції. Проведено аналіз позитивного та негативного впливу євроінтеграції на розвиток держави, визначено основні напрями проведення реформ. Акцентовано увагу на останніх економічних і політичних подіях у світі, що мають значний вплив на перспективи євроінтеграції. Здійснено моніторинг виконання Угоди про асоціацію, що визначає якісно новий формат відносин між Україною та ЄС і слугує стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні. Доведено, що розвиток співробітництва з ЄС означає необхідність запроваджувати відповідні правила та стандарти з реалізації економічної політики.

Ключові слова: євроінтеграція, економічний простір, реформи, інституційні перетворення, євроінтеграційна політика, Європейський Союз.

Вступ та постановка проблеми. Євроінтеграція – цивілізаційний вибір України, одна з ключових вимог Революції гідності. Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС.

Політичні переваги інтеграції України у ЄС пов'язані зі створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки. Членство у ЄС відкриє шлях до колективних структур спільної безпеки Євросоюзу, забезпечить ефективнішу координацію дій з європейськими державами у сфері контролю над експортом і нерозповсюдження зброї масового знищення, дасть змогу активізувати співробітництво в боротьбі з тероризмом, організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією, наркобізнесом тощо [1].

Сьогодні ефективна інтеграція України до світового економічного простору є нагальним завданням розбудови державності й економіки. Подальший євроінтеграційний процес передбачає серйозні виклики, пов'язані з проведенням глибоких соціально-економічних реформ та радикальних інституційних перетворень в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням євроінтеграційного курсу України, його проблемам, протиріччям та перспективам присвячено праці вітчизняних учених: Л. Коваленко, О. Товстиженко, Т. Міхєєнко, А. Рогового, А. Гальчинського, Г. Немирі, Г. Яворської, О. Дергачова, С. Максименка та ін. Водночас у працях названих авторів розглядаються політичні переваги інтеграції України до ЄС, механізм формування та реалізації державної політики України у сфері європейської інтеграції.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми полягає в адаптації національного законодавства до європейських норм, забезпеченні їх практичної

імплементації, а також у модернізації енергетичної інфраструктури для забезпечення технічної можливості торгівлі енергоресурсами. Передбачений перегляд національного законодавства у сфері енергетики має базуватися на визначених європейським правом принципах прозорості, обґрунтованості та прогнозованості, забезпечувати встановлення справедливих правил поведінки для всіх учасників, сприяти створенню умов для стабільного функціонування і розвитку підприємств паливно-енергетичного комплексу та надійного енергозабезпечення країни.

Метою статті є ретроспективна оцінка євроінтеграційних кроків України та аналіз позитивних та негативних аспектів євроінтеграційної політики в контексті реалій сьогодення.

Результати дослідження.

21 березня 2014 р. Україна підписала політичну частину Асоціації з метою вступу до ЄС. Європейська інтеграція – ключовий пріоритет зовнішньої політики України, який передбачає проведення системних реформ у всіх сферах життя відповідно до норм та стандартів ЄС. Кінцевою метою європейської інтеграції є набуття Україною членства в Європейському Союзі. Основним завданням сьогодні є завершення переговорів щодо укладення Угоди про асоціацію, невід’ємним складником якої є зона вільної торгівлі. Окремим важливим напрямом співпраці нашої держави з ЄС є безвізовий діалог, метою якого на нинішньому етапі є виконання завдань першого етапу Плану дій із лібералізації візового режиму, реалізація якого дасть змогу Україні в майбутньому досягти безвізового режиму поїздок громадян до країн – членів ЄС, у т. ч. Шенгенської зони. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС була повністю підписана 27 червня 2014 р. [3].

Євроінтеграція є головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України, а подальша розбудова та поглиблення взаємовідносин між Україною та ЄС здійснюється на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції.

Основними стратегічними документами для досягнення цих цілей є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і державами-членами, з іншої сторони.

Угода про асоціацію визначає якісно новий формат відносин між Україною та ЄС і слугує стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні, а поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС, яка є частиною Угоди, визначає правову базу для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, а також регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до спільного ринку ЄС. Європейський Союз як інтеграційне утворення є економічним простором, у якому діють єдині регуляторні норми, стандарти економічної політики та поведінки суб’єктів господарювання [4, с. 431].

Євроінтеграційна політика України має щонайменше три аспекти: правовий, економічний, політичний. Для України ці аспекти мають особливе значення. Правовий аспект – це збереження суверенітету і державності. Економічний – розвиток країни та добробут народу. Політичний – забезпечення цивілізаційного майбутнього українського суспільства.

2017 р. мав визначні досягнення у відносинах між Україною та ЄС. До безвізового режиму і набуття чинності Угодою про асоціацію Україна йшла не один рік. «Відносини між ЄС і Україною ніколи не були настільки інтенсивними», – йдеться в останньому звіті Єврокомісії про імплементацію Угоди про асоціацію.

Відповідно до Плану заходів із виконання Угоди про асоціацію, прийнятого у жовтні 2017 р., перед Україною

на 2018 р. стоїть 758 завдань. Моніторинг виконання Угоди показує, що станом на перше півріччя 2018 р. виконано 50% зобов’язань у сфері санітарних та фітосанітарних заходів; 54% – у сфері сільського господарства; 65% – щодо подолання технічних бар’єрів у торгівлі; 67% – у сфері соціальної політики та трудових відносин [5; 7].

У вересні 2018 р. Європейська Комісія підписала з Україною Меморандум про взаєморозуміння щодо надання макрофінансової допомоги в розмірі до 1 млрд. євро у вигляді середньо- та довгострокових кредитів. Цією допомогою ЄС продовжить підтримувати економічну стабілізацію в країні, у тому числі через проведення структурних та управлінських реформ.

Такі результати презентував Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції на засіданні Парламентського комітету асоціації між Україною та Європейським Союзом, повідомляє УНН із посиланням на «Євроінтеграційний портал».

Сьогодні ЄС є ключовим торговим партнером України. Частка ЄС становить 42,1% українського експорту та 41,5% імпорту в Україну. Найбільше до ЄС Україна продає товари сільськогосподарської продукції, електрообладнання, а також недорогоцінні метали та продукти рослинного походження [5; 7].

Прем’єр-міністр України Володимир Гройсман анонсував 2018 р. як рік економічного піднесення. Але у це важко повірити. За даними фінансових аналітиків, державний борг України за 2018 р. становить 76,3 млрд. доларів. Із цієї суми приблизно 60% – зовнішні запозичення. Це дорівнює 47,2 млрд. доларів, що в 2,6 рази більше поточного рівня валютних запасів країни. Ще приблизно 4,3 млрд. доларів – внутрішні запозичення в іноземній валюті (так звані валютні ОВДП – облігації внутрішньої державної позики). У найближчі півтора роки на Україну чекає пік виплат за борговими зобов’язаннями: уряд має повернути майже 10 млрд. доларів тільки валютного боргу [6].

Зважаючи на такі темпи зростання держборгу та внутрішніх економічних проблем, зокрема падіння гривні та інфляцію, співпраця з МВФ може лише погіршити економічну кризу в Україні. Приклади місії МВФ у різних країнах уже довели, що ціль фонду не допомогти країні, а використати внутрішні економічні ресурси в інтересах транснаціональних компаній.

За даними Урядового офісу, Угода про асоціацію – це успіх України, але водночас її реалізація стала викликом для інституційної системи, на яку було покладено завдання імплемувати значний обсяг законодавства ЄС.

Тому ключовим завданням є розбудова інституційної спроможності виконання Угоди. Сьогодні в рамках реформи держуправління в низці міністерств створено генеральні директорати, які відповідають у тому числі й за реалізацію євроінтеграційних політик та виконання Угоди.

Підписання Угоди про асоціацію створює нові можливості і ризики у сферах, які мають безпосередній вплив на стабільність та безпеку. Саме тому важливо проаналізувати всі позитивні та негативні аспекти України у цьому об’єднанні.

Враховуючи особливості сучасного стану економіки України, можна навести такі аргументи на користь розвитку співпраці з ЄС:

– Безвізовий режим для українських громадян, які мають біометричні паспорти, набув чинності 11 червня 2017 р. За рік понад півмільйона українців здійснили безвізові поїздки до країн ЄС.

– Україна є одним із найбільших бенефіціарів програми Erasmus+ у регіоні Східного партнерства. Більше ніж 5 200 українських студентів та представників ака-

демійного персоналу скористалися можливостями програми обмінів Erasmus+ до літа 2018 р.

– ЄС підтримує програму з розвитку громадянського суспільства з бюджетом у розмірі 20 млн. євро, метою якої є посилення потенціалу громадянського суспільства щодо підтримки та моніторингу реалізації запущеної програми реформ.

– Загальнонаціональна програма щодо децентралізації (90 млн. євро) – надання консультацій та підтримки щодо поліпшення прозорості дій та підзвітності місцевих та регіональних органів державної влади, а також посилення місцевих адміністративних центрів. 27 адміністративних центрів було відкрито в усіх областях України.

– Програма реформування державного управління (104 млн. євро) – спрямована на формування нового покоління державних службовців, реорганізацію урядових структур для забезпечення відповідності стандартам ЄС, а також розроблення найкращих практик у формуванні політики та просуванні ключових галузевих реформ.

– Антикорупційна програма (15 млн. євро) – підтримка новостворених антикорупційних установ, посилення парламентського контролю, а також зміцнення потенціалу громадянського суспільства та незалежних медіа щодо сприяння боротьбі з корупцією.

– Програма розвитку приватного сектору (110 млн. євро) – сприяння відновленню економіки України через надання технічної допомоги для поліпшення законодавчої бази щодо МСП, підтримка створення центрів із бізнес-консультування в регіонах, які полегшують доступ до фінансування.

– Участь України в рамковій програмі Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020» є своєрідною візитівкою або ж вітриною науково-дослідницької євроінтеграції. Програмою передбачений бюджет «Горизонт 2020» – 80 млрд. євро на семирічний фінансовий період 2014–2020 рр. [7].

– ЄС допоміг уряду України у створенні незалежного регулятивного органу з питань енергетики, а також розробленні нового законодавства в галузі газу та електроенергії для підвищення ефективності енергетичного сектору.

– У тісній співпраці з партнерами та фінансовими інституціями, такими як Європейський інвестиційний банк, ЄБРР та Світовий банк, Євросоюз продовжує підтримувати модернізацію газотранспортної системи України, забезпечуючи реконструкцію частин східно-західних транзитних трубопроводів.

– Євросоюз є найбільшим донором створення нового безпечного конфайнменту над зруйнованим четвертим енергоблоком Чорнобильської атомної електростанції, який було споруджено в листопаді 2016 р.

– ЄС надав підтримку в реалізації амбіційного порядку денного щодо транспортного розвитку, що значною мірою сприяє впровадженню Угоди про асоціацію та ГВЗВТ. Розвиток транспорту та транспортних сполучень є основою для посилення руху та обігу людей і товарів між Україною та ЄС та сприятиме зростанню торгівлі та економіки [7].

Розвиток співробітництва з ЄС неминуче означає необхідність запроваджувати відповідні правила та стандарти вироблення та реалізації економічної політики. Розвиток міжнародного співробітництва та економічних зв'язків з ЄС безпосередньо впливає на більш раціональний розподіл ресурсів, підвищення ефективності економічних процесів, тобто має позитивні наслідки в довготерміновому плані. Саме на європейському фінансовому ринку, який сьогодні є найбільшим у світі, Україна може мобілізувати кошти, необхідні для забезпечення макроекономічної ста-

більності, диверсифікуючи тим самим джерела зовнішніх запозичень [8, с. 358].

Але слід звернути увагу на певні недоліки і ризики такої співпраці:

– Боротьба з корупцією в Україні зараз є як найважливішою, так і, напевно, найпроблемнішою темою у відносинах з ЄС. У звіті про імплементацію Угоди про асоціацію українську владу закликали «подвоїти зусилля у здійсненні змістовних реформ, особливо в посиленні боротьби з корупцією на всіх рівнях». А звіт про візову лібералізацію серед невідкладних завдань України називає створення Вишого антикорупційного суду [8, с. 128].

– Втрата конкурентоспроможності певних галузей. Окремі вітчизняні виробники не готові до жорстокої міжнародної конкуренції. Зростання іноземних інвестицій у вітчизняну економіку, крім зазначених вище позитивних моментів, може мати й суттєві недоліки, оскільки власникам основних засобів виробництва можуть стати іноземці.

– Квотування видів товарів.

– Складність переходу на європейський рівень цін.

– Можливе переміщення до України шкідливих виробництв.

– Можливі соціальні ризики очікуваних змін, що можуть призвести до загострення суперечностей. Причинами цього є надто великий розрив у рівні продуктивності праці, конкурентоспроможності робочої сили, засилля застарілого обладнання та відсталі технології. Певні соціальні наслідки матиме реформування державної допомоги, особливо для промисловості. Зниження рівня державної допомоги спонукає її перебудову, щоб пристосуватися до нових умов конкуренції.

Зокрема, здійснювалося опитування у травні 2018 р. на замовлення Центру «Нова Європа» соціологічною компанією GfK Ukraine у рамках реалізації проекту «Програма сприяння громадській активності «Долучайся!»», яке показало, що українці повіряють в успішну європейську інтеграцію, якщо побачать поліпшене обслуговування в лікарнях, дитсадках чи школах. Майже 40% опитаних громадян вибрали саме цю ознаку успішної євроінтеграції. Для більше третини (33%) українців успішна євроінтеграція вимірюватиметься поліпшенням транспортної інфраструктури, наприклад відбудованими дорогами, безпечним і комфортним громадським транспортом. Для такої ж кількості опитаних успішна євроінтеграція має проявлятися в появі нових робочих місць, приході іноземних інвесторів [8, с. 158].

Хабарництво місцевих чиновників українці (37%) вважають головною перешкодою успішної євроінтеграції у своїй області. Стільки ж респондентів вважають, що стоїть на заваді євроінтеграції брак коштів. Помітний зв'язок із відповідями на попереднє запитання: можна зробити висновок, що головний ворог поганих доріг чи поганих умов у медичній сфері – чиновник-хабарник, який до того ж є невігласом. Некомпетентність місцевих органів влади вважає перешкодою євроінтеграції майже третина опитаних (29%).

На початку року Центр «Нова Європа» оголосив ініціативу з підготовки візії Нової Європи – бачення того, як українці сприймають себе в майбутній Європі. Саме тому ми поставили запитання українцям: який ступінь зближення з Євросоюзом їх улаштував би? Варіант «повне членство» вибрали лише 30% громадян. Найбільше прагнуть вступу до ЄС у західних областях України – 54,5% громадян. У східних областях більше ніж байдужі до набуття членства в Євросоюзі (за це виступає лише 13,2% опитаних). На сході найбільше і тих, хто виступає за припинення збли-

ження з ЄС (цього прагне кожен четвертий мешканець неопкупованої частини східних областей) [4, с. 435].

Однак держава зможе підтримувати регіони з високим рівнем безробіття та надавати допомогу підприємствам із чіткими, прозорими програмами реструктуризації. У структурі державної допомоги здійснюватиметься перехід від фінансової підтримки конкретних підприємств і галузей до регіонального та горизонтального видів підтримки. Також можливі зміни в металургії, машинобудуванні, транспорті, хімічній промисловості у зв'язку з перерозподілом фінансових, матеріальних, а з часом людських ресурсів в економіці. Для зменшення втрат харчової промисловості Україні буде необхідно домагатися асиметрії зниження ввізних мит.

Висновки. Нині найголовнішим завданням для України є швидка і практична реалізація проголошених реформ у різних галузях, доведення їх до логічного завершення, виконання взятих на себе відповідних зобов'язань, оскільки визнання євроатлантичних прагнень України з боку Європейського Союзу і Альянсу не означає, що українська сторона може зупинитися на

стадії очікування певних позитивних для неї кроків від своїх європейських партнерів.

Зазначалося, що з-понад 2 тис. конкретних зобов'язань перед ЄС добровільно взяла на себе наша держава. У зв'язку із цим Європейський Союз має більш щільно співпрацювати з Україною, доводячи їй необхідність не зупинятися на досягнутому.

Проголосивши курс на євроатлантичну інтеграцію, Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити верховенство права, поважати права людини і дотримуватися в країні свободи слова. Демонструючи підтримку проголошеним євроатлантичним устремлінням України, європейські партнери очікують від української сторони більш рішучих і послідовних практичних кроків, спрямованих на боротьбу з корупцією, прискорення проголошених реформ, реального утвердження в судовій і правоохоронній діяльності принципів верховенства права, неухильного дотримання прав людини, у тому числі й іноземних громадян, які на законних підставах перебувають на території України, відданості і подальшого практичного забезпечення свободи слова.

Список використаних джерел:

1. Калина М.С. Євроінтеграційна політика України в контексті розширення Європейського Союзу. Державне управління: теорія та практика. 2005. № 2. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2/txts/pol-prav/05kmsrjs.pdf> (дата звернення: 20.11.2018)
2. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». К.: НІСД, 2014. 148 с.
3. Угода про асоціацію. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади. Київ, 2018. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/uevropejska-integraciya/ugoda-pro-asocijacyu> (дата звернення: 18.11.2018).
4. Різник Н.П. Український вибір – євроінтеграція: економічні вигоди та історичні засади. Проблеми міжнародних відносин. 2016. № 8. С. 430–438.
5. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2017 році / Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції за підтримки Представництва ЄС в Україні та проекту Association4U, що фінансується Європейським Союзом. Київ, 2018. URL: https://eu-ua.org/sites/default/files/imce/layout_16_02_final.pdf (дата звернення: 18.11.2018).
6. Нова Європа: як її бачать українці? Київ, 2018. URL: <http://neweurope.org.ua/analytics/nova-yevropa-yak-yiyi-bachat-ukrayintsi/> (дата звернення: 20.11.2018).
7. Асоціація з ЄС: за перше півріччя 2018 року Україна виконала 41% зобов'язань / Інформаційне агентство. Київ, 2018. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1753037-asotsiatsiya-z-yes-za-pershe-pivrichchya-2018-roku-ukrayina-vikonala-41-zobovuazan> (дата звернення: 18.11.2018).
8. Новий світовий економічний порядок та глобальні виклики для України: монографія / В. Козюк, А. Крисоватий, С. Савельєв та ін.; за наук. ред. проф. А. Крисоватого і Є. Савельєва. Тернопіль: THEU, 2014. 504 с.

ЕВРОИНТЕГРАЦИОННАЯ ПОЛИТИКА УКРАИНЫ: ПОЗИТИВНЫЕ И НЕГАТИВНЫЕ АСПЕКТЫ

Аннотация. В статье раскрыта сущность и обоснована необходимость европейской интеграции. Проанализировано позитивное и негативное влияние евроинтеграции на развитие государства, определены основные направления проведения реформ. Акцентировано внимание на последних экономических и политических событиях в мире, что имеют значительное влияние на перспективы евроинтеграции. Осуществлен мониторинг выполнения Соглашения об ассоциации, что определяет качественно новый формат отношений между Украиной и ЕС и служит стратегическим ориентиром системных социально-экономических реформ в Украине. Доказано, что развитие сотрудничества с ЕС означает необходимость введения соответствующих правил и стандартов в экономическую политику.

Ключевые слова: евроинтеграция, экономическое пространство, реформы, институциональные превращения, евроинтеграционная политика, Европейский Союз.

EUROONTEGRATING POLICY OF UKRAINE: POSITIVE AND NEGATIVE ASPECTS

Summary. The article reveals the essence and substantiates the necessity of european integration. The analysis of positive and negative influence of eurointegration is conducted on development of the state, basic directions of realization of reforms are certain. Attention is accented on the last economic and political events in the world, that have considerable influence on the prospects of eurointegration. Monitoring of the implementation of the Association Agreement, which defines a qualitatively new format of relations between Ukraine the European Union, is monitored and serves as a strategic benchmark for systematic socio-economic reforms in Ukraine. It has been proved that the development of cooperation with the European Union means the need to establish appropriate rules and standards for the implementation of economic policy.

Key words: eurointegration, economic space, reforms, institutional transformations, european integration policy, European Union.